

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 936

מסכת בבא בתרא צ"ח - ק"ד ♦ נגעים ד', ח' - ד', י"א

בס"ד, ד' אייר תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ גובהו של האדם כמדד לשיעור המחיצה
- ♦ גובהו הממוצע של יהודי רוסיה ופולין
- ♦ השימוש במצבה - מותר או אסור ומדוע?
- ♦ שני טעמים לאיסור השימוש במצבה

♦ העלאתם ארצה של עצמות האדמורי"ם לבית קרליון

- ♦ "ראוי לברכה לפי דעת מרן הבית יוסף"
- ♦ האם יש הבדל בין יין המופק משמרים ליין המופק מענבים
- ♦ כשהחפץ חיים נסע לסטוויסק
- ♦ כרובי המשכן וכרובי המקדש

דבר העורך

לנצל כל רגע

מעשה מרגש ביותר חווה הרב נ.ש. לפני שנים רבות, בבית החולים בילינסון שבפתח תקווה, ובמכתבו למערכת "מאורות הדף היומי" הוא מבקש לשתף את הקוראים במאורע שנחרת על לבו.

אבי, הוא מספר, אושפז בבית החולים בילינסון עקב מחלה. מטבע הדברים, בימים הראשונים לאישפוזו היינו מרוכזים בכל מאדנו בטיפול בו, וכמעט שלא הבחנו במתרחש סביבנו.

כעבור ימים אחדים הוטב מצבו של אבי ומשכך נוצר קשר בין בני משפחתי לבני משפחתו של צעיר, אשר אושפז בחדר סמוך לחדרו של אבי.

צעיר זה, בשנות העשרים לחייו, לקה לפתע בשסתום לבו. מצבו הרפואי החמיר והלך והרופאים אשר לא החליטו עדיין כיצד לטפל בו, אשפזוהו להשגחה תחת עיניהם הפקוחות של הצוות הרפואי. הצעיר שכב במיטתו וחיך בעת שונכסתי לבקרו. מעולם לא פגשתי לפני כן, אך בבית החולים הכל מכרים. הצרה והמועקה מקרבים את הלבבות, כאשר נדמה כי שם, בחוץ, מעבר לבניין הגדול הכל כשורה, ולתוך הבניין התקבצו ובאו כל המצוקות גם יחד.

שוחרנו שעה ארוכה ובטרם צאתי הוא הבחין בשקית התפילין שנשאתי עמי. הוא התבונן בה ארוכות, ובתגובה שאלתי אותו, אם גם לו יש שקית כזו. לא, הוא השיב, ותוגה עלתה על פניו.

האם הנחת תפילין אי פעם? שבתו ושאלתי. לא, שב וענה, ויגון עטף את עיניו.

לא שאלתי אותו אם הוא חפץ להניח תפילין. עיניו זעקו זאת ונפשו התרגשה עליו.

סייעתי לו לקום ממיטתו, כרכתי את זרועו בתפילין של יד, עטרתי את קרקפתו בתפילין של ראש, ויחד קראנו ברגש מתוך הסידור "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

דף צ/ב דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא

"ראוי לברכה לפי דעת מרן הבית יוסף"

יין חי, שאינו מדולל במים, הוא משקה מרוכז מאד אשר אינו ראוי כל כך לשתיה, עד שנחלקו התנאים (ברכות נ/ב) אם יש לברך עליו "בורא פרי הגפן". במאמר שלפנינו נעסוק בשאלה שפוסקים רבים חיוו עליה את דעתם: מהי כמות המים שאפשר למהול ביין חי, בלא שהיין יאבד את שמו ויהפך ל"מים מתוקים" בלבד. דיון מעניין זה בנוי נדבך על גבי נדבך, כלהלן.

יין שמרים: את משקה היין אפשר לייצר גם על ידי שריית שמרי יין במים, כאשר היין שאצור בשמרים נפלט מהם ונמהל במים. בסוגייתנו מבואר כי משקה זה נחשב יין שאפשר לברך עליו "בורא פרי הגפן", רק אם היין שנפלט מן השמרים הגדיל את כמות המשקה ברבע. כלומר, על המשקה להכיל שלשה רבעים מים ורבע יין. אולם, אם השמרים הפרישו יין בכמות פחותה מכך, אין משקה זה נחשב ליין, וברכתו נותרת שהכל נהיה בדברו. כך גם פוסק להלכה השולחן ערוך (או"ח סי' ר"ד סעי' ה'), המוסיף כי בימינו, שהענבים פחות מרוכזים, אף יש להקפיד שכמות היין תהא יותר מרבע.

האם יש הבדל בין יין המופק משמרים ליין המופק מענבים: מעתה, יש לברר האם גם לגבי יין חי שנסחט מענבים יש לשמור על יחס זה של רבע יין כנגד שלשה רבעים מים, כמבואר בסוגייתנו לגבי יין המופק משמרים שרויים במים, או שמא יין חי שנסחט מענבים דינו שונה, ואפשר למהול אותו בכמות רבה יותר [4].

מחלוקת הפוסקים בדעת הבית יוסף: בדרך כלל, הוכרעו ספיקות מסוג זה על ידי גאוני עולם מדורות עברו, אשר הורו לעם את הדרך אשר ילכו בה. ברם, לא זו בלבד שבעיה הלכתית זו לא הוכרעה על ידם, אלא אף המבוכה גדלה והחריפה לאחר שהתעורר פולמוס מחודש בפרשנות ההלכה הנזכרת שכתב רבי יוסף קארו.

[4] למעשה, כבר במסכת שבת (עו/ב) אנו מוצאים התייחסות לגבי מזיגת יין, ומבואר שם, כי הדרך **הראויה והמשובחת** לכך היא, שביין המזוג יהיו שלשה חלקים מים וחלק אחד יין (עיי"ש עז/א) פלוגתא דאביי ורבא, והלכתא כרבא ועיי"ש בתוד"ה דאמר). אולם, טרם נודעה לנו כמות המים המקסימלית ביין המזוג. כלומר, יתכן שיש הפרש בין השיעור הראוי והמשובח למזיגה, לבין השיעור הנמוך יותר שעדיין אינו מפקיע מן היין את שמו.

אמנם, לגבי איסור יין נסך פסק השולחן ערוך (יו"ד סי' קל"ד סעי' ה'), כי יין שנמהל בכמות מים הכפולה פי שש מכמות היין, איבד את שמו ושוב אינו נקרא יין נסך, וממילא הוא מותר. אלא שאין זה ברור אם דין זה הוא דווקא לגבי יין נסך, אולם, לגבי קידוש, שמא יש צורך במזיגה אשר שיעור היין גדול יותר, או שמא ניתן להשתמש בשיעור זה גם לגבי קידוש (עיי' ט"ז וב"ח שם). ועיי' רמ"א יו"ד סי' קכ"ג סעי' ח' שיש אוסרים יין נסך מזוג כל זמן שלא פג טעמו).

צעילוי נשמת

מרת **בילא** ע"ה
ב"ר רפאל ז"ל
נלב"ע ז' אייר תשע"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה

צעילוי נשמת

מרת **בלה רחל פרנקל** ע"ה
ב"ר פישל ז"ל
ג' אייר תשע"ד
תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ד **חיים זאב מובשובסקי** ז"ל
ב"ר רפאל משה ז"ל
נלב"ע ט' באייר תשמ"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד **אברהם יצחק שנור** הי"ד ב"ר אהרן ורצה הי"ד

נלב"ע ד' באייר תש"ח **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידיו הר"ד **אבי שנור** ומשפ' שיחיו - סביון

נר ה' נשמת אדם

לדעת המשנה ברורה [ע"פ הגר"א], לשיטת השולחן ערוך דווקא ביין המופק משמרים יש להקפיד על שיעור המים שלא יעלה על שלשה רבעים, [ובימינו אף פחות מכך]. אולם, לגבי יין חי שנסחט מענבים, סובר השולחן ערוך כדעת הרמ"א (שם) כי די בכמות יין העולה אך במעט על שיטת מכמות המשקה, כדי שהמשקה כולו עדיין ייחשב ליין.

לעומת זאת, פוסקים רבים (עיי' ערוך השולחן וכף החיים) סוברים, שהבית יוסף התכוון בדבריו הן ליין המופק משמרים והן ליין המופק מענבים, ולדעתם, בסוגיה זו נטושה מחלוקת בין השולחן ערוך לרמ"א. לדעת השולחן ערוך, יש להקפיד שכמות היין תעלה על רבע [בימינו] מן הכמות הכוללת, ואילו לדעת הרמ"א, די בכך שהיין יעלה אך במעט על שיטת מכמות המשקה [ועיי"ש דעתם מהו שיעור המזיגה ביניות בני זמנינו].

להלכה כתב המשנה ברורה (סי' רע"ב סעי' ו' בביאור הלכה ד"ה מקדשין עליו), כי אדם אשר המעות מצויות בכיסו ייטיב לעשות, אם יחמיר וירכוש יין הראוי לברכת בורא פרי הגפן לכל הדעות. אולם, כל אדם רשאי לסמוך על השיטות הסוברות כי די במשקה אשר מעט יותר משישית ממנו הוא יין. **זהו, איפוא, מקורו של המשפט המופיע על בקבוקי יין רבים:** "ראוי לברכת בורא פרי הגפן לפי דעת מרן הבית יוסף". לו ניתן היה לדייק מעט, ראוי היה לכתוב - "ראוי לברכת בורא פרי הגפן לפי דעת המחמירים לדעת הבית יוסף"... שהרי לשיטת המשנה ברורה, הבית יוסף לא נקט בשיטה השונה מזו של הרמ"א.

לסיום ראוי להדגיש, כי לכל הדעות, יין שטעמו פג בעקבות מזיגתו במים, אינו נחשב יין, וברכתו "שהכל נהיה בדברו". כל הנדון הוא כאשר טעמו של היין נותר על כנו.

למעשה, המבקש בימינו למזוג מים ביין או במיץ ענבים, עליו לוודא, ראשית לכול, את כמות המים שניתנה בבקבוק על ידי יצרן היין, ולאחר מכן לשער בבטחה, כי גם לאחר הוספת המים על ידו ישאר במשקה טעם יין, אלא שדבר זה מומחים בלבד יכולים לשער.

כשהחפץ חיים נסע לסטוויסק: מעניין לציין כי בספר החפץ חיים - חיינו ופעלו (ח"א עמ' ר"ז) מסופר, כי כאשר רבינו החפץ חיים זצ"ל שמע שאחד מגאוני דורו, רבי חיים אריה לייב מישקובסקי זצ"ל, רבה של סטוויסק ובעל שו"ת פני הארי החי, נוטה להחמיר בסוגיה זו (עיי"ש סי' ל"ח), "לא התרשל ה"חפץ חיים", ונסע בעצמו לסטוויסקה, כדי לשכנע בנימוקיו את גדול המקום. ברם, ר' חיים אריה לייב עמד בתוקף על דעתו, כי בנוגע לקיומו של דין יש לחפש את הדרך הבטוחה כדי לצאת ידי כל הדעות. נענה לו החפץ חיים לבסוף ואמר: אך הן לא כל יהודי הוא רבה של סטוויסק, שמשתכר ב"ה עשרים וחמשה רובל לשבוע, ויכול להרשות לעצמו לקנות יין מהודר לקידוש. ומה יעשה יהודי עני ברצותו אף הוא לקדש על היין כדי לקיים זכרהו על היין?

דף צח/ב משפת כרובים ולמעלה

כרובי המשכן וכרובי המקדש

בסוגייתנו אנו למדים על אחד ההבדלים בין בית המקדש לבין המשכן. במשכן היו שני כרובים שעשה משה רבינו, והם עמדו על הכפורת, אך בבית המקדש הראשון שבנה שלמה המלך, היו ארבעה כרובים! שניים עמדו על הכפורת, ושניים נוספים, שגובה כל אחד מהם עשר אמות, עמדו על רצפת קודש הקדשים (עיי' רשב"ם ד"ה כי קחשיב).

הראשונים כבר מקשים, כיצד עשה כן המלך שלמה, והלא לדברי המכילתא (סוף פ' יתרו), אין להוסיף כרובים על השניים שעשה משה רבינו. יש שביארו, כי אסור להציב כרובים נוספים על הארון, ואילו שלמה הניחם על הקרקע (בעלי התוספות עה"ת, שו"ת הרדב"ז ח"ו סי' ב' רפ"ט), ויש שתרצו, ששלמה המלך עשה כן על פי נבואה, שהרי תבנית המשכן נמסרה לו על ידי אביו, דוד המלך, אשר קיבלה ברוח הקודש מן הנביאים (ראה רש"י דברי הימים א' כח/ט ד"ה ולבנות הברה, ובסוכה נא/ב ד"ה והכתיב). כך או כך, עדיין יש להבין מדוע היה צורך בכרובים נוספים בבית המקדש.

הגר"י מרצבך זצ"ל, בספרו עלה יונה (עמ' ס"ג) כתב ביאור מקורי לנושא זה. על פי הגמרא (סוכה ה/ב) בה נאמר, שהכרובים התנשאו עד שליש מגובהו של קודש הקודשים, הן במשכן שעשה משה רבינו, והן בבית המקדש הראשון שנבנה על ידי שלמה המלך. מכך נראה, שהיה עניין בכך שהכרובים ייתמרו עד שליש גובה קודש הקודשים. והנה, במשכן, אכן התנשאו הכרובים שעמדו על הארון עד גובה כזה, אולם, בבית המקדש הראשון שהיה גבוה עשר אמות מן המשכן, היה הארון נמוך באופן יחסי לגובה בית המקדש, מאחר ששלמה המלך לא עשה ארון ופרוכת חדשים, ממילא לא התממש צורך זה שהכרובים יתפסו שליש מגובה קודש הקודשים, לכן, עשה שלמה המלך כרובים נוספים וגבוהים, שהיתמרו עד לשליש מגובהו של קודש הקודשים.

ומהו הצורך בשליש מגובה הבית דווקא? כמוכבן שאלו רזין מרזי התורה הקדושה, אבל יש מקום לדרוש את הדבר. שליש, היינו אחת חלקי שלוש, הוא החלק הגדול ביותר מהשלם, שיש נגדו רוב. החצי, הוא חלק מן השלם שאינו בבחינת "מיעוט". רבע, חמישית, שישית וכן הלאה, הם חלקים שבבחינת "מיעוט" קטן, אך יש גדול מהם, והוא השליש. כלומר, השליש הוא ה"מיעוט" הגדול ביותר. אי אפשר, אומר הגר"י מרצבך זצ"ל, להשיג אלא את מיעוט הקדושה, לא חציה וכל שכן לא את רובה. אבל כדי שהשכינה תשרה והקדושה תחול, יש לשאוף ולהגיע, עד כמה שאפשר, אל המקסימום, יש להתרומם עד ל"מיעוט" הגדול ביותר כלפי מעלה...

למחרת שבת לבית החולים כדי לבקרו ומצאתי את אמו בוכיה.

לאחר מספר דקות היא זיהתה אותי ואמרה: דע לך, כי החיך האחרון של בני, זכרוננו לברכה, היה בזכותך. הוא היה מאושר עד עמקי נשמתו על שזכה להניח תפילין. אבל הוא לא ידע שזו הפעם האחרונה...

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.
כפסע לפני המוות הוא זכה שלא ייחשב כ"קרקפתא דלא מנח תפילין" - כאדם שלא הניח תפילין מימיו. **אני** למדתי מכך והפנמתי עמוק בנפשי, כי לעולם אין לדחות עשייתו של מעשה טוב, שהרי מי יודע אם יהא זמן אחר לעשותו.

אני חפץ לסיים את סיפורי בנימה עצובה, ולכן אני מבקש לספר לכם עובדה קטנה נוספת, מעניינת גם היא, בעלת מכה משותף למעשה הקודם. **ביום** מן הימים הזדמנתי לעיר פילדלפיה במדינת פנסילבניה, העיר הראשונה של ארצות הברית, בה שוכן פעמון החירות.

במעלה הרחוב שבו ממוקמת ישיבת פילדלפיה, קיים בית כנסת בבניין ישן בן כמאה ושלושים שנה, בשם "רעים אהובים". כאשר התפללתי בבית כנסת זה, הבחנתי ביהודי קשיש כבן שמונים היושב על ספסל, לפני גמרא ובידו סרגל. התבוננתי וראיתי, כי הגמרא שלפניו מחולקת לשני חלקים. בעמוד השמאלי מודפסת הגמרא, ואילו בעמוד הימני מודפס תרגום לאנגלית. הוא, נעזר בסרגל לקריאת שורה אחת בגמרא, ומיד לאחר מכן למד את התרגום באנגלית.

ישבתי מן הצד והתבוננתי בו. הוא היה שקוע מאד בלימודו. ניכר היה כי אין לו בעולמו דבר מלבד הגמרא, התרגום והסרגל. לבסוף הוא הבחין בי ופתחתי עמו בשיחה. הוא סיפר לי, כי הוא יהודי העוסק לפרנסתו ברוב שעות היום, ולפני שנים רבות כאשר סייעו את מחזור הש"ס במסגרת הדף היומי, מצא הרעיון חן בעיניו.

בתחילה, הוא סיפר, אמרתי לנפשי, מה לך ולדף היומי. זקני הלבן לא היה שחור גם אז, וצעדתי לקראת שנות השבעים המאוחרות. אבל, החלטתי כי לא אפסיד מאומה אם אנסה להתחיל ללמוד, ואראה כיצד הדברים מתקדמים.

מה אומר ומה אדבר, סיים איש שיחי בסיפוק רב. כעת אני עומד כעת לגמור את הש"ס בפעם השנייה! הכריז בהתרגשות כשהסרגל בידו. **שורה** ועוד שורה, גמרא ותרגום, גמרא ותרגום, עמוד ועמוד, כל יום, כל בוקר, ולבסוף הוא זכה לסיים את הש"ס.

ניצול הזמן.
כך הם פני הדברים בכל דבר רוחני. אדם שחש התעוררות להתחיל מעשה חובי, ייטיב לעשות אם ינצל את ההזדמנות ואת הרגשות הקדושה המפעמים בו, לבצע את הדברים באופן מיידי.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף צח/א המתגאה בטלית של ת"ח

הנגדים אינם קובעים!!!

רבי זונדל מסלנט זצ"ל, רבו ומורה דרכו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל, הנועד כמחולל תנועת המוסר, עניו היה באופן מפליא. עקב כך נהג ללבוש בגדים פשוטים כאחד מהמון העם. פעם אחת בנסיעתו לעיר מעמלל הזדמן לו לשהות במחיצת סוחרים ריקים ופוזחים, שלא הכירוהו ולא ידעו את רום ערכו. הללו ביקשו להפיג את שיעמומם בדרכם הארוכה, וכאשר רבי זונדל שכב לישון במלונו, הם חמדו לו לצון, הדליקו נר והקריבוהו בלאט לזקנו, במטרה להחרו אותו וגמרו. רבי זונדל שהרגיש בכך, שמח בבזיונו, ולפתע שמעו אותו אומר לעצמו, "עוד קצת"...

גם בהמשך נסיעתם המשותפת חזרו וביזוהו הסוחרים מדי פעם, עד הגיעם למעמלל, שם פרש איש איש

דף קא/ב המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו

העלאתן ארצה של עצמות האדמורי"ם לבית קרלין

סוגייתנו עוסקת בפינוי מתים ממקום קבורתם, ואומרת, כי המוצא מת קבור במקום בלתי צפוי, מותר לו לפנותו משם. אך אם המקום הוא בית קברות - "שכונת קברות" בלשון סוגייתנו, אסור לפנותו ממקומו, מאחר ש"מת קונה מקומו". אולם, אין איסור לפנות מת מחו"ל לארץ ישראל, ואם יש חשש לפגיעה בקברים, על ידי גויים, או עקב פגעי טבע וכדומה, אף מצווה לפנותו (שולחן ערוך יו"ד סי' ש"ג).

שאלת פינוי מתים שקברם מצוי בסכנה, התעוררה פעמים רבות בעשרות השנים האחרונות, בפרט לאחר שמדינות מזרח אירופה התרוקנו מיהודים ובתי הקברות נותרו הפקר לכל. כך, לפני מספר שנים, בשלהי שנת תשמ"ח, התעוררה שאלה בנוגע לקברם של אדמו"רי קרלין, הקדוש רבי שלמה מקרלין הי"ד, אשר נהרג על ידי קוזק ונקבר בלודמיר, והאדמו"ר רבי אהרן מקרלין זצ"ל, בעל ה"בית אהרן", שנקבר במלינוב. חסידי קרלין עסקו רבות בחיפוש אחר קבריהם, וכאשר עלה בידיהם לזהותם, התברר כי שני בתי הקברות, בלודמיר ובמלינוב, עמדו בפני הפיכתם לאזורי בינוי ושיכון, והסכנה לחילול הקברים קרובה היתה. הגר"ש בוקשפן, מזקני חסידי קרלין, הריץ מכתב בהול בשם רבו אל פוסקי הדור, כדת מה לעשות.

הגר"ש אלישיב זצ"ל פסק מי"ד, כי הדבר מותר ואף מצוה, נוכח שתי הסיבות המוזכרות בשולחן ערוך, ששתייהן כאחת קיימות כאן. לדעתו הצטרף הגרא"י וולדנברג זצ"ל, בעל ציץ אליעזר, ואילו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל סרב להכריע בענין. במכתבו הוא מעלה שני טעמים נגד פינוי הקברים, ובו בזמן הוא מוסיף סברא נגדית לכל טעם: א. בפינוי שני צדיקים וקדושים אלו בלבד, יש חשש של זלזול בכבוד צדיקים וגאונים אחרים הטמונים שם, ואשר גם קבריהם עומדים בסכנת הריסה. מאידך גיסא, יתכן שחסידי קרלין נחשבים כצאצאי אדמורי"הם, ועל כן מוטלת עליהם במיוחד חובת פינויים משם, ולפיכך, שמא אין לראות בזאת כזלזול בקברי אחרים. ב. על ידי פינוי הקברים יבואו הגויים להרוס בתי קברות נוספים, או לחילופין, לדרוש ממון רב עבור שמירת בתי העלמין. מצד שני, חיזוק גדול צפוי לחסידות ולחסידיים שיזכו להיות סמוכים לאוהלי רבותיהם, ולבוא להתפלל שם ולשאוב יראת שמים. "לכן, בעניי אינני יודע להכריע בזה" (מכתב הגר"ש נדפס במנחת שלמה סוף ח"ב).

בסופו של דבר נענו הרשויות המקומיות בלודמיר ובמלינוב להקים ציונים חדשים ושמורים על קברי הצדיקים הנ"ל, ושוב לא היה צורך בהעלאת עצמותיהם הקדושות ארצה.

דף ק/ב וכוכין ארכן ארבע אמות

גבהו של האדם כמדד לשיעור המחיצה

מבואר בסוגייתנו, שחופר קברות אשר נשכר כדי לחפור קבר, חייב לחפור כוך קבורה באורך ארבע אמות. לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכין) והרמב"ן, אורך זה נקבע, מאחר שגובה אדם ממוצע הוא שלש אמות, ולכך יש לצרף אמה נוספת בשביל ארון הקבורה, הרי לך ארבע אמות. אולם, בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה והכוכין) ובמקומות נוספים בש"ס חולקים על כך וסוברים, שאורכו של אדם ממוצע הוא יותר מג' אמות, ועל כן הם מפרשים שארון הקבורה אינו זקוק לשטח של אמה אלא לפחות מכך.

פוסקים רבים דנים במחלוקת זו, הנראית תמוהה בעליל. וכי נחלקו רבותינו הראשונים מהו גובהו הממוצע של אדם? יש המבארים כי שורש מחלוקתם בנדון המפורסם, אם אורכו של טפח הוא 9.6 ס"מ או 8 ס"מ בלבד. לדעת הרשב"ם אורך הטפח הוא 9.6 ס"מ, ומאחר שאמה אחת היא בת ששה טפחים, הרי שאורכה של האמה הוא 57.6 ס"מ ושלוש אמות מסתכמות ב - 172.8 ס"מ. לפיכך, פירש הרשב"ם, שהמת עצמו זקוק לשלש אמות והאמה הנוספת נדרשת לצורך הארון. לעומת זאת, לדעת בעלי התוספות הטפח אורכו 8 ס"מ, ואם כן, שלוש אמות הן 144 ס"מ בלבד. לכן נאלצו בעלי התוספות לבאר שגובהו של אדם ממוצע עולה על ג' אמות. כלומר, אין כאן ויכוח על גובהו של האדם, כי אם מחלוקת אודות חישוב אורך המידות.

גובהם הממוצע של יהודי רוסיה ופולין: מעניין לציין, כי מחישובים שערך בעל השולחן עולה, כי גובהו הממוצע של אדם הוא 160 ס"מ בלבד. היו שתמהו על קומה נמוכה זו, אך הרב חיים פ. בניש מציין בספרו מידות ושיעורי תורה, כי בזמנו נערך סקר סטטיסטי בקרב 4229 יהודים תושבי רוסיה ופולין, ומסקנותיו העלו, כי שיעור קומתם הממוצעת של יהודים אלו הגיעה ל - 161.2 ס"מ.

אחת ההשלכות החשובות לנושא זה היא, גובהה של המחיצה המפרידה בבית הכנסת בין עזרת הנשים לעזרת הגברים. שכן, הכל מסכימים, כי תכלית מחיצה זו היא למנוע עירוב בין גברים לנשים, ולא העמדת "מחיצה" הלכתית בלבד, ויש איפוא, לדעת באיזה גובה יש לעשות מחיצה זו. רבים מן הפוסקים לדורותיהם, בבואם לקבוע את גובהה המדוייק של המחיצה, מסתמכים על דברי סוגייתנו בה מבואר גובהו הממוצע של אדם. עם זאת, כמובן, במקומות אשר בהם האנשים גבוהים יותר או נמוכים יותר, משתנה גובה המחיצה בהתאם. (עיי' שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' ל"ט שהאריך לבאר את מקור דין המחיצה ועיי' שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' כ', שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' ח', משנה הלכות חו"מ סי' י"ב בשם הרבה פוסקים, יעו"ש).

לדרכו ולעסקיו. כעבור מספר ימים, בעת שהסוחרים שבו והתקבצו להמשיך בדרכם, נדהמו לגלות את ההלך העני שנסע עימם ממוטיק סוד עם אחד מגדולי הדור. עד מהרה חקרו ובדקו ולחידתם הבינו כי אותו אדם שהתקלט בו אינו אלא רבי זונדל הידוע, או אז הם השתחוו בפניו ארצה והתחננו לו שימחל להם, אך ר' זונדל הסכים לעשות כן בתנאי, שמעתה ואילך לא יתלוצצו על שום יהודי, גם אם אינו לובש איצטלה מכובדת ("נתיבות אור" סי' ב').

דף צט/א מקום ארון וכרובים אינו מן המדה

במדה שאדם מודד

הגמרא אומרת, כי מסורת בידינו מאבותינו, שמקום הארון והכרובים לא נכללו בחשבון מידותיו של קודש הקודשים, משום שבדרך נס הם לא תפסו מקום. **אומר היה** האדמו"ר רבי שלמה מרדומסק זצ"ל, כי דווקא שם, בארון שלא תפס מקום, שכנו שני לוחות הברית, מכאן, אמר, שהתורה אינה נמצאת אלא באלו שאינם תופסים מקום... ("שיח שרפי קדש" ה' 61).

בהקשר לזה מסופר, כי בנו של הרב הקדוש בעל ה"מאור ושמש", רבי אהרן מקראקא זצ"ל, צדיק גדול היה, ומהמסתופפים בצילו של הרה"ק רבי שלמה מרדומסק זצ"ל, שם נקרא בחביבות בפי כל בשם "ר' אהרן". **פעם אחת**, בעת שהרבי השמיע את דברי תורתו, דחפו ודחקו החסידים זה את זה כדי להתקרב ולשמעו דברי אלוקים חיים. ראה זאת הרבי ואמר "חז"ל אמרו, כ"י מקום ארון אינו מן המדה", היינו כל הכלים בבית המקדש תפסו מקום, מלבד ארון הברית, אשר לא תפס כל מקום, ובכל זאת, לוחות הברית היו מונחות בארון. כך, המשיך הרבי, ר' אהרן, בענותותו אינו דוחק עצמו ואינו תופס מקום, ובכל זאת, דווקא הוא הבין היטב את התורה שאמרתו יותר מכולם ("ליקוטים חסידיים" עמי תרע"ד).

דף צח/א המתגאה בטלית של ת"ח

'הגאון' בלוח השנה, בוילנא

כידוע רבנו ה"חפץ חיים" זצ"ל היה בורח כל ימיו מן הכבוד, ואף נהג שלא ללבוש אצטלה דרבנן בתדירות, כדי שלא יכבדוהו. פעם אחת, כאשר חלקו לו כבוד רב, פתח וסיפר על כפרי אחד, שהיה בור ועם הארץ ככל רעיו בכפר, אלא שידע לחשב את לוח השנה ולחזות מתי יחול כל חג ומועד. הכפריים ראו בכך גאונות וחזיוו עתידות, כיבדוהו כבוד רב, הושיבוהו ב"מזרח" וכל עינייהם נחתכו על פיו. יום אחד נקלע ה"רב" הכפרי לוילנא, ירושלים דליטא, שהיתה עיר מלאה בחכמים ובסופרים. נכנס הכפרי לבית הכנסת כדי להתפלל, וראה תלמידי חכמים עומדים ומתנצחים בהלכה, זה בונה וזה סותר, כדרכה של תורה. אמר לעצמו: הן רב אני, אך ואשפוט ביניהם, ואכריע בין הניצים. התקרב, האזין, ולאחר שעה ארוכה נסוג באצטלה עמוקה. מאומה לא עלה בידו להבין... כך, אמר ה"חפץ חיים", יהיה דינו של אותו אדם שהציבור קורא אותו בתארים של שבח והוא נוטה להתפתות ולהאמין בעצמו. כשיבוא לעולם העליון, ליד גדולי עולם, הלא יבוש ויכלם.

לכן, במטותא מכס, סיים ה"חפץ חיים" בענותותו, אל תכבדוני ואל תחדירו בי טעותכם... ("שמושה של תורה" עמי קמ"ח).

דף צח/א האי מאן דיהיר

ענוה מכלכלת חיים...

מנהג קבוע היה בקהילת פראג המהוללה, כי רב העיר הוא העובר לפני התיבה בתפילת נעילה של יום הכיפורים. בשנת תקט"ו כאשר עלה ר' יחזקאל לנדא בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל על כס הרבנות בעיר, לא סירב לבקשתם של פרנסי העיר, ועבר גם הוא לפני התיבה בתפילה זו. דא עקא, מלבד שלא היה חזן מומחה, גם את ניגוני העיר לא ידע על בוריים, וכאשר ניסה לשורר את המילים, "מכלכל חיים בחסד" יצא מגרונו ניגון מוזר קמעא.

אחד מן המתפללים, פושת יד במקצועו ובעל פוטנציאל של חוש מוזיקלי, קלט עד מהרה את הניגון ה"חדש", ולמחרת יום הכיפורים כאשר חזר על הפתיחה, הוא חיקה את תנועותיו של הרב וניגן באוזני תושבי העיר את הניגון המוזר כשהוא נהנה לחזור על המילים

דף קא/א אי לבראי, הא קמיתדשי להו

השימוש במצבה - מותר או אסור ומדוע?

"קבר בניין", שהוא המבנה אשר נועד להגן על גופת הנפטר, אסור בהנאה מן התורה לדעת רוב הפוסקים. איסור זה הוביל למחלוקת ראשונים, אשר ממנה התפתח פולמוס בין פוסקים מאוחרים יותר, לגבי השימוש במצבה, שהיא האבן השוכבת מעל גבי הקבר. המותר הדבר, או אסור ומדוע. לדעת הרא"ש, מותר לשבת על מצבה, משום שתפקידה אינו להגן על המת, אלא לשמש כציון לעוברי דרכים, שלא יפסעו עליו. לפיכך, אין המצבה כי אם שלט ואין כל עילה לאסור את השימוש בה (עיי' ברשב"א שהתיר מטעם אחר). אולם, בעל ה"אור זרוע" חולק עליו וסובר, שאסור לשבת על המצבה (עיי' רמ"א י"ד סי' שס"ד סעי' א').

בסוגייתנו אומר הרשב"ם (ד"ה הא קמיתדשי), שמותר לפסוע באופן ארעי על קברים אשר נחצבו במערות. הט"ז (י"ד סי' שס"ד ס"ק א') מצטט את דבריו ומבקש להוכיח, כי לדעת הרשב"ם המצבה מותרת בהנאה, שאם לא כן, היה עליו לשלול את היתר הפסיעה הארעית על גבי הקברים. אלא, שפוסקים רבים התקשו להבין את דברי הט"ז, שכן, מערת קבר, כלל אינה נאסרת בהנאה, משום שהיא "קרקע עולם". מה שאין כן "קבר בניין", שנבנה מאבנים ומעפר שהיו תלושים מן הקרקע. מעתה, אין להקיש מדברי הרשב"ם שהתייחס למערות קבורה אשר בהן אין כל איסור הנאה.

שני טעמים לאיסור השימוש במצבה: בעל שו"ת יד אליהו (סי' צ"ד) מצוטט על ידי פוסקים רבים כמי שקבע שיש לאסור את השימוש במצבה משני טעמים: **א.** מצבה אסורה בהנאה. **ב.** משום כבוד המת. שני טעמים אלו אינם חופפים כלל ועיקר. עיון קל יבהיר, כי יש צורך בשניהם, משום שכל אחד מהם לבדו אינו שולל את כל אפשרויות השימוש במצבה. שהנה, כאשר אדם מבקש לדרוך על מצבה העומדת בדרכו, לא נוכל לאסור זאת עליו משום איסור ההנאה מן המצבה, שהרי מעשהו אינו נחשב כהנאה ממנה, מאחר שעדיף היה לו שמצבה זו כלל לא תעמוד בדרכו. כאן, זקוקים אנו לטעם השני כדי לחסום את דרכו של המבקש לפסוע על המצבה, שהרי יש בכך משום זלזול בכבוד המת. מאידך גיסא, כאשר מאן דהוא יבקש להשתמש במצבה לצורך מצווה, אין הטעם השני עומד בדרכו, שהרי כבוד המת נדחה מפני צורך מצווה כמבואר בגמרא (ברכות יט/ב). כאן, נמנע ממנו לעשות כן משום שאיסור ההנאה מן המצבה הוא מן התורה, ואיסור זה אינו נדחה מפני צורך מצווה (עיי' פתחי תשובה שם ס"ק ב' וב"ערוך השולחן" שם סעי' י"א. ע"ע גשר החיים פ' כ"ז ס"ג ס"ק ח').

"מכלכל חיים", הרומזות למקצועו. כאשר נודע על כך לראשי הקהל הם הזהירוהו ומרצות, כי אם ימשיך לזלזל בכבוד הרב יגרשוהו מן העיר. **בצר לו פנה הקבצן אל הרב,** אשר נודע במידותיו הנאצלות, ותינה בפניו את מר גורלו, תוך הסבר, שאינו מתכוון, חלילה, לזלזל בכבודו של הרב, אלא להרוויח מספר פרוטות. ואכן, בעל ה"נודע ביהודה" הרשה לו להמשיך במנהגו, ואף צייד אותו בכתב המלצה מקורי בה נאמר: **"רשות נתונה ממני למוסר כתב זה לכלכל עצמו ב'מכלכל חיים' שלי"...** (כצאת השמש עמ' קמ"ג בשם תולדות הנודע ביהודה).

דף צח/א האי מאן דיהיר אפילו אינישי ביתיה לא מיקבל

גאוה של חמורים

על דמיונותיהם של בעלי הגאוה, המשיל בעל הבן איש חי את המשל הבא: מעשה בחמור שבעליו הטעינו בפרחי נוי, ורדים ושושנים. בעת שעבר ברחוב העיר נאספו בני אדם סביבו, כדי להתבשם מניחוות משאו. בשובו אל אחיו החמורים, התרברב בפניהם - **"כל בני האדם חפצים בקרבתי"...** **למחרת** הוטען החמור באשפה מדיפה צחנה, ובעברו ברחוב העיר נסוגו ממנו הכל. **שב** החמור אל רעיו ושח להם - **"היום כבר נפל פחדי על בני האדם"...** כך גם הכבוד המוענק לבעלי הממון ולבעלי השררה, ניתן להם בגין ממונם ותפקידם בלבד. הם, אינם אלא חמורים פשוטים... (משל ונמשל, משל ס').

לעילוי נשמת
הר"ר **אפרים יעקב פולק ז"ל**
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ג' באייר תשד"ם
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחות **פולק,**
קרפין, ומי **זהב** שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il